

Motion till riksdagen 2013/14:C260

av **Jan Lindholm (MP)**

Tillgänglighet en fråga om mänskliga rättigheter

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att brister i tillgänglighet ska betraktas som diskriminering.²
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att brister i tillgänglighet inte får förekomma vid nybyggnation.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att samhället i ökad utsträckning måste ta till vara kunskap hos handikapporganisationerna.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om studerande och brist på tillgänglighet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hissar för att nå tillgänglighet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om mindre vanliga tillgänglighetsproblem, exempelvis problem med överkänslighet för doftämnen.²

¹ Yrkande 1 hänvisat till SoU.

² Yrkandena 2 och 7 hänvisade till AU.

Fel! Okänt namn på

Tidigare behandling

Motioner om tillgänglighetsfrågor skrivs inte enbart av ledamöter från Miljöpartiet utan även av ledamöter från andra partier. Det normala är att motionerna avslås. Tyvärr ser vi en negativ utveckling i samhället när det gäller frågor om ökad tillgänglighet, vilket gör det än angelägnare att upprepa och förnya såväl förslag som argumentation.

Utveckling i fel riktning

Sverige har visserligen ratificerat konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning från 2006 men tyvärr ser vi väldigt svaga spår av det i politiken. Utvecklingen för personer med nedsatt funktionsförmåga har varit positiv i Sverige från 1960-talet och fram till dess konventionen undertecknades. Tyvärr har utvecklingen därefter gått åt fel håll. Märkligt nog sammanfaller detta trendbrott med att alliansregeringen tillträdde. Efter sju år med alliansstyre anser många att det är tveksamt om Sverige numera lever upp till konventionen, och frågan om att avträda densamma skulle mycket väl kunna väckas som en konsekvens av förd politik.

Inte minst på samhällsbyggnadsområdet pekar ett flertal av regeringens förslag på kraftiga försämringar för personer med nedsatt funktionsförmåga. Talet om utanförskap klingar falskt när praktisk politik utestänger i stället för att inkludera och öppna för alla.

Sveriges åtagande enligt konventionen

Genom undertecknandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har Sverige åtagit sig att säkerställa och främja fullt förverkligande av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning utan diskriminering av något slag på grund av individens nedsatta funktionsförmåga.

Åtagandet gäller såväl att vidta lämpliga lagstiftningsåtgärder för att uppfylla konventionen som ett ansvar för att tillse att myndigheter och institutioner agerar i enlighet med konventionen. Individuellt självbestämmande, frihet och icke-diskriminering är några av de grundläggande principerna. Denna motion har ett smalt samhällsbyggnadsperspektiv för att bli överskådlig och berör därför i huvudsak tillgänglighetsfrågor enligt artikel nio i konventionen. En motion som behandlar alla rättighetsfrågor enligt konventionen skulle bli väldigt omfattande och svåröverskådlig. Trots denna insikt och ambition inleder vi här med ett övergripande förslag till ställningstagande.

Regeringen har alvarligt försummat konventionen och de lagförslag regeringen lägger fram saknar helt koppling till de åtaganden man har enligt kon-

ventionen. Så kan det inte fortsätta. I dag byggs, i strid med gällande regler, otillgänglig miljö. Regeringen blundar och låter detta fortgå, och så kan vi inte ha det. Som påpekats ovan kan det idag ifrågasättas om Sverige borde frånträda konventionen med anledning av att vi inte längre lever upp till åtagandena i densamma. Det vore självklart en stor skandal om så skedde. Som en av världens rikaste länder och åtminstone enligt finansministern en av Europas stabilaste ekonomier har vi ett ansvar att leva upp till.

Regeringens skyldighet att tillse att Sverige följer konventionen innebär att all lagstiftning måste säkras mot konventionen. Detta sker inte idag. Regeringen är även skyldig att följa upp tillämpningen inte bara hos myndigheter och institutioner utan även i den praktiska verkligheten, i företag, på idrottsarenor, i transportsystemen osv. Med anledning av de skrämmande bristerna i arbetet med genomförandet av konventionen måste regeringen snarast inrätta ett systematiskt arbete med hur man tar ansvaret enligt konventionen samt utforma en tydlig redovisning för riksdagen hur man framskrider med detta arbete. Detta krav bör riksdagen med eftertryck ge regeringen till känna som sin bestämda uppfattning.

Brist på tillgänglighet är diskriminering

Brist på tillgänglighet är enligt konventionen en grund för diskriminering. Det har även Miljöpartiet slagit fast genom kongressbeslut. Principen utgör därför en viktig grund för Miljöpartiets sätt att se på samhällsbyggande. Vi är emellertid väl medvetna om att vår befintliga byggda miljö innehåller komponenter som har många hundra år på nacken och som av olika anledningar är mycket svåra att anpassa till moderna krav utan att riskera omistliga kulturvärden.

Även byggnader utan sådana omistliga kulturvärden måste tjäna sina syften under många år eftersom vi inte har resurser att ersätta det som redan är byggt med nytt på kort tid. En omsättningstid på hundra år för det byggda är det minsta vi måste räkna med. Eftersom varje byggnad och miljö är unik förutsätts att tillgänglighetsarbetet är kreativt och anpassningsbart till de unika förutsättningar som gäller. Sådana svårigheter får dock inte innebära att ambitionerna att anpassa sänks.

För att en lagstiftning inte skall hindra kreativa lösningar för tillgänglighet krävs att den är utformad på ett öppet men ändå tydligt sätt. Idag finns redan en fungerande antidiskrimineringslag för arbetsmarknaden, vilket gör att frågan om vad tillgänglighet är redan är tämligen väl prövat. Genom att tydligt involvera handikapporganisationerna (se förslag nedan) i tillämpningen av lagen kan regeringen säkerställa att definitionsfrågor får praktiska lösningar. Regeringen bör därför snarast återkomma till riksdagen med ett förslag på lagstiftning som innebär att brister i tillgänglighet utgör en grund för diskriminering. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin uppfattning.

Fel! Okänt namn

Stopp för otillgängligt byggande

Miljöpartiet ser det som självklart att grundnivån vid nybyggnation är full tillgänglighet. Behovet av extra anpassning för specifika behov blir på så vis mycket små. För att personer med funktionsnedsättning ska ha full rörelsefrihet måste såväl bostäder som arbetsplatser och kommersiella lokaler byggas fullt tillgängliga. Men även torg, gator, parker och andra ytor som omger byggnaderna måste vara väl genomtänkta. Tillgänglighetsprincipen om ”Design för alla” bör vara vägledande.

För den med nedsatt funktionsförmåga innebär en tillgänglighetsanpassad närmiljö bättre förutsättningar för en god integration i samhället och därmed även förbättrade möjligheter till en egen försörjning och ett friare liv.

För att i framtiden slippa tillgänglighetsanpassa i efterhand med alla de extra kostnader och problem det innebär är det avgörande att vi slutar bygga otillgängligt. Detta har regeringen ansvar för enligt konventionen. Det räcker uppenbarligen inte att vi har en lagstiftningen på plats, regeringen måste även se till att den praktiseras. Riksdagen bör därför ge regeringen till känna som sin uppfattning att brister i tillgänglighet i nybyggnation inte får förekomma samt att principen om design för alla därmed tillämpas.

Använd handikapporganisationernas kunskap

All samhällsplanering måste bedrivas utifrån perspektivet att hela samhället ska vara tillgängligt för alla. Vår tro är att de som allra bäst kan lyfta in tillgänglighetsperspektiven i samhällsplaneringen är handikapporganisationerna själva. Flera handikapporganisationer bedriver idag ett aktivt arbete för att politiker och tjänstemän ska se och beakta deras frågor. Ofta kommer dock handikapp- och tillgänglighetsfrågorna för sent in i planeringsprocessen. Särskilt mindre handikappgruppers intressen tenderar att glömmas bort.

Att låta handikapporganisationer på ett tidigt stadium ta del i planprocessen och bidra med sina kunskaper och idéer är därför angeläget. Inte minst oron för höga kostnader torde kunna minimeras om de funktionshindrade deltar från början. Alla barnfamiljer har glädje av en miljö med hög tillgänglighet, den som brutit ett ben i skidbacken får sitt liv underlättat om miljön är tillgänglig och på ålderns höst har vi alla behov av så väl tillgänglighetsanpassade miljöer som möjligt. Alla har vi någon gång under livet glädje av en väl genomtänkt byggd miljö. Ett flertal studier visar att det till och med är lönsamt för samhället om man redan från början tänker full tillgänglighet.

Att ge handikapporganisationerna samma möjlighet som miljöorganisationerna, genom Århuskonventionen, idag har att överklaga beslut inom sina specialområden är något som jag menar bör övervägas. Det är emellertid alltid bäst om man kan lösa saker på ett tidigt stadium. I bästa fall kan man då slippa många överklaganden. Att i lag reglera att handikapporganisationerna har rätt att delta i den kommunala planeringen redan från ett tidigt stadium

sparar både tid och pengar för kommunen. Formerna för sådan medverkan liksom för överklaganderätten måste självfallet beredas före beslut. Regeringen bör dock starta ett arbete med målet att på det ovan angivna sättet involvera handikapporganisationerna med all sin kunskap i såväl planering som förvaltning av den byggda miljön. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin uppfattning.

Tillgänglighet för studenter

Studenter är en utsatt grupp på bostadsmarknaden eftersom de oftast har svag ekonomi och ofta inte hunnit etablera sig på bostadsmarknaden. Studenten med nedsatt funktionsförmåga har ofta extra svårigheter att hitta bostad. Det är idag ovanligt att studentbostäder är tillgängliga. Ofta har fastighetsägarna valt att prioritera låga kostnader framför genomtänkta planlösningar, vilket måhända har varit en rimlig hållning vid byggande av studentbostäder.

Därför måste tillgängligheten garanteras genom bidrag för bostadsanpassning. Studenter med nedsatt funktionsförmåga upplever ofta när de kommer till den nya studieorten att de är mindre välkomna än de föreställt sig. Det är inte ovanligt att tillvaron då blir än mer otillgänglig än den tidigare varit. Möjligheten att få kommunal hjälp med anpassningsinsatser är oftast mindre för en student som enbart förväntas bo i kommunen ett fåtal år än för den som vuxit upp i kommunen. Här finns tyvärr även en tydlig diskriminering mellan olika grupper inom gruppen med nedsatt funktionsförmåga. Även detta strider mot konventionen.

Studenter som har barn med funktionsnedsättning har ofta problem när det gäller att hitta bra bostadslösningar. Miljöpartiet anser att detta inte är acceptabelt. Studenter är som påpekats kortvarigare hyresgäster än många andra, vilket gör dem mindre intressant som grupp för fastighetsägare att anpassa till. Studenten med funktionsnedsättning eller ett barn med funktionsnedsättning blir på så vis dubbelt diskriminerad. Regeringen har enligt konventionen skyldighet att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får sina grundläggande mänskliga rättigheter tillgodosedda. Bostad är en sådan grundläggande mänsklig rättighet.

Regeringen kan genom lagstiftning om att alla studentbostäder skall byggas med full tillgänglighet ta ett första steg när det gäller att leva upp till sina åtaganden. Därutöver måste regeringen självklart se till att redan gällande lagstiftning följs. Full tillgänglighet i nyproduktion är bra men även de redan befintliga studentbostäderna måste tillgänglighetsanpassas. Vi förstår att det inte kan ske till nästa år, men ett program för hur det skall genomföras med finansiering är ett sätt för regeringen att visa att man har för avsikt att ta det ansvar man genom konventionen åtagit sig. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin uppfattning.

Fel! Okänt namn

Flerbostadshus behöver hissar

Med en åldrande befolkning blir flerbostadshus utan hiss ett växande problem. Många som bor i villa eller radhus vill gärna när de blir äldre flytta till ett mindre ansvarstungt boende, bland annat för att slippa det arbete som exempelvis en villaträdgård kräver. Men utan hiss är lägenheter i flerbostadshus inget realistiskt alternativ. Att äldre väljer att flytta från sina villor och radhus har den positiva bieffekten att utbudet av begagnade hus ökar för alla de barnfamiljer som söker efter sådant och inte har möjlighet att bygga nytt. Det är därför önskvärt att samhället stödjer möjligheten för äldre att hitta lämpliga nya bostäder.

Ibland hävdas att äldres behov av lägenheter kan lösas genom att de flyttar in enbart på markplanet i flerbostadshusen och att andra som klarar av trappor får befolka resten av huset. Men varför skall äldre inte kunna välja att bo högre upp i husen? För oss miljöpartister är det ett diskriminerande synsätt som vi inte tror gynnar de flyttkedjor som vi gärna skulle vilja se.

Vår befolkning blir äldre och en fördubbling av antalet innevånare över 80 år är att vänta i ett antal av landets kommuner. Tillgången på särskilda boenden ökar inte i den takt som vore nödvändigt utan i stället förväntas allt fler kunna bo hemma allt längre upp i åren.

Att tillgängliggöra lägenheter måste i detta perspektiv vara en prioriterad fråga. Att villkora hiss, eller annan tillgänglighetslösning, vid stöd för energieffektivisering, miljonprogramsrenovering med mera skulle kunna vara ett sätt bland många att baka in dessa nödvändiga tillgänglighetsfrågor i ett bredare program.

Det gamla hissbidraget skulle kunna utvecklas till en kraftfullare stödform men även till ett innovationsprogram för nya trapphuslösningar som kan förbilliga exempelvis hisslösningar. Prefabricerade lösningar som kan dockas till huskroppar eller andra helt nya lösningar måste förmodligen fram om det stora antal bostäder som måste tillgängliggöras ska kunna bli det. För att möjliggöra detta måste regeringen förmodligen ta fram ett separat stöd eller någon form av medfinansiering för ökad tillgänglighet. Regeringen bör ta fram utvecklingsprogram, regler och stödformer för att snabba på tillgängliggörandet av äldre bostäder i hela landet. Detta är en förutsättning för att kommuner och landsting skall kunna fortsätta arbeta med vård och omsorgsfrågor som en i ökad utsträckning bostadslokaliserad verksamhet. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin uppfattning.

Dofter minskar tillgängligheten

Vissa individer har stora problem med dofter av olika slag. Det förekommer att även naturliga dofter kan vålla problem men i huvudsak handlar det om artificiella ämnen som vi människor skapat i våra kemiska fabriker för att förhöja upplevelser av något slag. Dofterna finns idag i kläder, i leksaker,

Fel! Okänt namn på

självlart i kosmetika men även som tillsatser för att höja värdet på matprodukter, böcker, möbler, bilar och så vidare.

Gruppen doftöverkänsliga är inte så stor men det är en växande grupp som är mer handikappade av sitt funktionshinder än de flesta förstår. Jag väljer att ta med den gruppen i motionen för att peka på att vi inte kan veta vad en fullt tillgänglig miljö egentligen är. Nya hinder för tillgänglighet kommer troligen att kunna uppstå i framtiden.

Grunden i diskrimineringslagstiftningen är att varje individ ska ha lika rätt till vårt samhälle. Regeringen bör därför ta ansvar för att kunskapen om mindre grupper som diskrimineras i vårt moderna postindustriella samhälle synliggörs med sina specifika problem. Utan ökad kunskap är det svårt att utforma vår gemensamma miljö så att alla kan delta i samhällslivet. Offentliga miljöer som skolor, myndigheter och institutioner över lag bör vara väl insatta i varför man skall sträva efter så doftbefriade miljöer som möjligt. Att kunskap finns och används är regeringens ansvar. Regeringens ansvar om tillgänglighet för alla omfattar även gruppen doftöverkänsliga. Att utreda och stärka även denna grupps möjlighet att verka i samhället ingår i regeringens åtagande enligt konventionen. Även detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin uppfattning.

Stockholm den 30 september 2013

Jan Lindholm (MP)